

УДК: 271.222(497.113):929 Stratimirović S.
271.222(497.113)“1813”(093.2)
DOI: https://doi.org/10.18485/srpske_studije.2022.13.10
Рад примљен: 5. јула 2022.
Рад прихваћен: 15. јула 2022.

Др Ненад Нинковић

ванредни професор
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за историју
nenad.ninkovic@ff.uns.ac.rs

Др Ана Митревски

доцент
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за германистику
anamitrevski@ff.uns.ac.rs

**МИШЉЕЊЕ СТЕФАНА СТРАТИМИРОВИЋА
О ВЕНЕДИКТУ КРАЉЕВИЋУ И ПРАВОСЛАВНОЈ ЦРКВИ**

Апстракт: Поновни долазак Далмације под власт Беча 1813. довео је до потребе дефинисања положаја православне цркве у њој. Као епископ у Далмацији затечен је Венедикт Краљевић, али је двор оклевао да донесе коначну одлуку у вези са њим док не испита његову верску и канонску исправност. Зато је затражено мишљење карловачког митрополита Стефана Стратимировића, о Венедикту Краљевићу али и односу карловачке јерархије према Цариграду и другим аутокефалним црквама. У раду су приређени Нота којом се ово захтева од Стефана Стратимировића и концепт његовог одговора.

Кључне речи: Стефан Стратимировић, Карловачка митрополија, Венедикт Краљевић, Хабзбуршка монархија, Срби, Далмација.

* * *

Када је Бечки конгрес (1814–1815) вратио Далмацију под власт Аустријске царевине, поново се поставило питање статуса православне цркве

на овом простору.¹ Аустријска управа је овде затекла православног епископа Венедикта Краљевића, о којем је већ имала нека сазнања, јер је боравио у Срему 1807/1808. године. Тада је преко Петроварадинске команде тражио од карловачког архиепископа и митрополита Стефана Стратимировића (1790–1836) привремени смештај, за који му је одређен манастир Бешеново. У Монархију је избегао због умешаности у припреме Јанчићеве буне, али ни овде није био сигуран. Босански паша је тражио његово изручење, због чега је после краћег боравка прешао у Србију, а онда у Далмацију, тада под француском влашћу.²

Долазак Далмације под власт Аустрије и у њој још једног дела српског православног народа, неминовно је наметало питање и њихових верских права, односно црквене организације. Да би то питање било решено Угарска дворска канцеларија се 22. маја 1815. године обратила за информације митрополиту Стратимировићу. Од њега је тражено да им пружи информације о Венедикту Краљевићу, његовој епископској хиротонији и да ли је достојан епископског положаја. Уз то, пошто је Краљевић изјавио да су православни епископи у Босни под јурисдикцијом цариградског патријарха и Синода, Угарска дворска канцеларија је тражила информацију од Стратимировића да ли је и Карловачка архиепископија/митрополија зависна од ње. Иако је ово питање било сувишно, јер су тражене податке могли пронаћи у бројним сопственим актима, Стратимировић је на њих дао одговор, данас значајан за разумевање канонског положаја Карловачке архиепископије, њеног уређења и како је посматрао друге православне цркве. То је утолико значајније ако се зна да је оваквих текстова у прошлости Карловачке митрополије било мало.

Патријарх Арсеније III Црнојевић је пред смрт († 7. новембар 1706) покушао да одреди канонски положај Православне цркве у Хабзбуршкој монархији, јер је његовим одласком 1690. из Пећи и постављањем Калиника I 1691. за патријарха настао раскол у Патријаршији. Временом је духовни утицај Калиника I међу српским епископима у Османском царству растао, а његов слабио и нестајао. Зато је тражио савет од јерусалимског патријарха Доситеја II Нотариса (1669–1707), који је боље од других савременика познавао теолошке проблеме и канонски поредак православне цркве, а који се о свему 1705. посаветовао са цариградским патријархом Гаврилом III (1702–1707) и епископима Цариградске патријаршије. Њихов став је био да се патријарх Арсеније III потчини Калинику I, иако је Калиник постављен на неканонски начин и да му подреди и епархије у Хабзбуршкој

1 О Бечком конгресу видети: В. Е. Vick, *The Congress of Vienna, Power and Politics after Napoleon*, Cambridge–London, 2014.

2 Н. Радосављевић, *Венедикт Краљевић, прилози за биографију*, Црквене студије 11 (2014), 363–365.

монархији. Мали број извора говори да је патријарх Арсеније III поступио у складу са Нотарисовим саветом, али такво решење није било политички одрживо. Зато је Крушедолски сабор у јануару 1708. године, организујући Крушедолску/Карловачку архиепископију одредио за њу аутономни положај унутар Пећке патријаршије.³ Као такву, дефинисао ју је 1715. јерусалимски патријарх Хризант (1707–1731) у *Синтагматиону*, делу у којем је описан канонски поредак у православном свету.⁴

До краја постојања Патријаршије било је нових раскола током којих карловачки митрополити нису имали контакте са пећким патријарсима, пре свега после 1737. године, када је патријарх Арсеније IV Јовановић Шакабента прешао у Хабзбуршку монархију, а Турци за патријарха у Пећи поставили Грка Јоаникија III Караџу (1739). Јединство цркве поново је успостављено у доба патријарха Атанасија II Гавриловића и архиепископа Павла Ненадовића. Оно је повремено нарушавано због честих смена на патријаршијском трону. Док је Патријаршија слабила Карловачка митрополија је јачала, па се зависност није ни осетила.⁵ Када је Пећка патријаршија 1766. по вољи султана Мустафе III и цариградског патријарха Самуила I укинута, Карловачка митрополија, заштићена политичким интересима Хабзбуршке монархије, наставила је свој развој и без потребе да јој статус буде дефинисан томосом. На то је указао, у тексту који је предмет овог рада, и митрополит Стратимировић. Касније, када је 1855. по дозволи цариградског патријарха објављен диптих аутокефалних православних цркава, на месту који је заузимала Пећка патријаршија нашла се Карловачка митрополија, што је поновљено две године касније у диптиху који је објављен у Русији.⁶

Обраћање државних институција митрополиту Стратимировићу било је почетак решавања статуса православне цркве у Далмацији, јер он није дефинисан када је Хабзбуршка монархија први пут управљала овом облашћу (1797–1805). Цар Франц II (1792–1835) је задржао право да постави епископа, на начин како је то радио у Буковини и Ердељу, пошто би

3 Г. Витковић, *Споменици из будимског и пештанског архива*, I, Београд, 1873, 60–61; Ј. Радонић, *Прилози за историју Срба у Угарској у XVI, XVII и XVIII веку*, Нови Сад, 1909, 151–157, 159–161; Н. Нинковић, *Питање аутокефалности Карловачке митрополије током 18. века*, Осам векова аутокефалије Српске православне цркве, I, Београд, 2020, 205–206.

4 G. Vasin, N. Ninković, I. Radulović, *The Greeks under the Jurisdiction of the Archbishop of Karlovci in the Eighteenth Century*, *The Historical Review/La Revue Historique* XVII (2021), 162–163.

5 Архив Српске академије наука и уметности у Сремским Карловцима (=АСАНУК), Митрополитско-патријаршијска архива (=МПА), Синод 1728–1776, Синод 1754; Н. Нинковић, *Митрополит Павле Ненадовић*, Нови Сад, 2017, 267–273.

6 Н. Нинковић, *Питање аутокефалности*, 212; G. Vasin, N. Ninković, I. Radulović, *nav. delo*, 163.

га хиротонисао карловачки митрополит, коме би у догматским стварима далматински владика био подређен. Стефан Стратимировић је 1802. предложио да привремену управу над православцима у Далмацији преузме горњокарловачки епископ Петар Јовановић Видак (1801–1818), али то није одобрено. После доласка Далмације под француску власт, Наполеон је 1808. основао Далматинску епископију у којој је ускоро владика постао Венедикт Краљевић. На Скупштини далматинских православца, дефинисано је да њихов епископ у духовним стварима зависи од цариградског патријарха, а директно од најближег епископа – крфског.⁷ Од 1809. до 1813. под француском влашћу се налазила и Горњокарловачка епископија и њен епископ Мојсије Миоковић (1807–1823), мада он није прекидао комуникацију са митрополитом Стратимировићем.⁸

Венедикт Краљевић се одмах пошто је аустријска војска 1813. ушла у Далмацију обратио цару Францу I и Стефану Стратимировићу, тражећи од првог да га прими у поданство, а од другог у канонско јединство са јерархијом Карловачке митрополије. Стратимировић је за то чекао одобрење владара, док му се Краљевић више пута обраћао молећи га за помоћ у учитељима и саветима у организацији епархије. Одговор који је Стратимировић 1815. дао министарствима уједно је одговор на Краљевићеве захтеве, јер карловачки митрополит ни овог пута није радио изван оквира који је држава одредила.⁹ Владар је дефинисао положај Далматинске епархије тек 29. децембра 1828, пошто је Краљевић пензионисан, тако да у догматским и духовним питањима она зависи од карловачког архиепископа, али сама епархија није део Карловачке архиепископије, него је њен првојерарх за далматинског дијецезана посвећивао оног којег му владар пошаље. Цар је само из поштовања тражио од Стратимировића мишљење о гомирском архимандриту Јосифу Рајачићу, које је било позитивно, те га је по царској наредби 1829. посветио за далматинског владика.¹⁰

7 Н. Милаш, *Православна Далмација. Историјски преглед*, Нови Сад, 1901, 451–473, 473–496.

8 АСАНУК, МПА, Фонд „А“ (=„А“), 133/1809, 156/1810, 18/1811, 194/1814; М. Грбић, *Карловачко владичанство. Прилог к историји Српске православне цркве, трећа књига*, Карловац, 1893, 255; D. Roksandić, *Vojna Hrvatska: La Croatie militaire. Krajiško društvo u Francuskom Carstvu (1809–1813), II. knjiga*, Zagreb, 1988, 137–138, 141–142; N. Ninković, *Jurisdikcija Karlovačke mitropolije na području Kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije do 1815. godine (sa osvrtom na Rijeku i Trst)*, Pravoslavlje u Rijeci i na sjevernom Jadranu u ranom novom vijeku, Rijeka–Zagreb, 2020, 113–119.

9 АСАНУК, МПА „А“ 103, 131/1814, 36. и 46/1815; Н. Милаш, *нав. дело*, 498–502; Н. Радосављевић, *Краљевић Венедикт*, Српски биографски речник, 5, Нови Сад, 2011, 326–328.

10 Н. Милаш, *нав. дело*, 550–551.

Два документа чији су оригинал и превод у наставку текста представљају оригинал писма (*Nota* O 7851/627) које је упућено Стефану Стратимировићу како би дао одговоре и његов концепт одговора. У њима је изнео опширније податке о православним црквама, њиховој пракси и канонском поретку, него што се могло очекивати. Управо ови делови одговора су за науку значајни, док подаци о Венедикту Краљевићу имају мању употребну вредност, јер су већином познати из других извора. Оба документа налазе се у Архиву САНУ у Сремским Карловцима, под сигнатуром АСАНУ, МПА, „А“ 46/1815. и написана су на 15 страница. Нота је написана на две, а на осталих тринаест Стратимировићев одговор.

Оба текста, *Nota* грофа Прокопа Лазанског и одговор митрополита Стефана Стратимировића, писана су готским писмом, са изузетком речи и израза страног порекла, као и дословно преузетих делова из црквеног закона, који су написани латиницом. Латиница је како у оригиналу тако и у преводу написана курзивом, што се односи и на дословно преузете делове на латинском језику.¹¹

У време настанка писама немачки језик још увек није био стандардизован, тако да је ортографија произвољна, на пример у погледу писања малог и великог слова, сложеница и интерпункције, која је, будући да је реч о концепту, поред синтаксичких особености и грешака, представљала додатну потешкоћу за тумачење изворника. Због свега наведеног, у оригиналном тексту, супротно приређивачкој пракси, нису обележене грешке; када је реч о члановима, обележавање грешака у великој мери би ометало читање ионако захтевно формулисаног и делом нечитког написаног текста. Грешке које су прецртане и кориговане у самом изворнику најчешће није било могуће доследно транспоновати,¹² или је реч о ирелевантним изменама. На оним местима, међутим, где се то сматрало нужним, грешке су пренете (и адекватно обележене, односно, кориговане) и у преводу. Оригинална интерпункција такође је задржана уколико је то било могуће.

Оригинал документа гласи:

Note.

In Dalmazien ist unter der französischen Regierung Benedickt Kraglievich als Bischof der nicht unirten Griechen angestellt worden. Derselbe gibt an, vorher Bischof zu Saraj[ev]o in Bosnien gewesen zu seyn, und als solcher über Authorisation des Patriarchen von Konstantinopel von dem *Metropolitan Calinico* unter

11 Овде се мисли и на писање појединих речи великим словом.

12 За поједине погрешно написане речи понуђено је исправно решење у виду фусноте, које се темељи на познавању (кон)текста.

Beistand der Bischöfe von *Ersek* und *Zvornik* im Jahre [1]806 die bischöfliche Weihe¹³ erhalten zu haben. Er gibt ferner an, dem Patriarchen und der Synoden zu Konstantinopel zu unterstehen beweiset aber nicht, von diesen als Bischof in *Dalmatien* anerkannt zu seyn.

Um hierinn zur vollen Gewißheit über die Rechtmäßigkeit seiner Institution, und zur Regulirung seiner kirchlichen Verhältnisse zu gelangen, gibt sich diese Central Organisirungs=Hofcommission die Ehre, eine Lobl: Königl: hungarische Hofkanzley zu ersuchen.

1. Den Herrn *Metropolitanen* von Karlowitz, *Stratimirovich*, um die Auskünfte anzugehen, was ihm von der Konsekrazion dieses Bischofs *Kraglievich*, und dessen kanonischen Institution als Bischof von *Dalmatien* und *Bocche di Cattaro* bekannt ist, und ob er denselben für einen den Gesetzen der orientalischen Kirche gemäß instituirten *Dioecesan*=Bischof der Ansprüche und Würdigkeit zu diesem seinem oberhirtlichen Amtsposten habe, ansehe.

2. Da man aus der Aeußerung des Bischofs *Kraglievich* ersehen hat, daß die griechisch=nicht Unirten Bischöfe Bosniens von den Patriarchen und den Synoden in Konstantinopel abhängen, und von daher ihre Bestätigung erhalten: so ersucht man Eine Löbl: königl: hungarische Hofkanzley, gefälligst eröffnen zu wollen, ob die griechischen nicht unirten Bischöfe im Königreiche Hungarn ebenfalls mit dem Patriarchen und der Synoden in Konstantinopel zusammenhängen, ob die Bischöfe von dem *Metropolitanen* in Karlowitz oder von wem ihre Bestätigung empfangen, und von wem der *Metropolit* nach seiner Ernennung die kirchliche Institution erhalte. Wien, am 22ten Maj [1]815.

Pr[okop] Gr[af]Lazansky m. p.

Beantwortung

Der mir, von der H. L. *Central-Organisirungs-Hof Commission*, durch die H. L. *Hungarische Hof Kanzley* in Betref der Kirchlichen *Institution* des Bischofs *Benedict Kraljevich* in *Dalmatien*, u[nd] *Bocche di Cataro*, vorgelegten Fragen.

Ich habe von dem Bischof *Kraljevich* gar nichts gewust, als ich unverhoft im J[ahr] [1]807. unter 5. 7^{ber} von dem hierländigen *General Comando* zu *Peterwardein*, und über unter 8ten des: M[onats] von dem damaligen *Comendirenden Generalen B. Siembschen* in die Kämtzniß gesetzt, wie ein G. N. U. Bischof *Benedict Kraljevich* von *Sarajevo* aus *Bosnien*, nebst seiner *Svite* und Haabschaften herüber gekommen sey, um deßen einstweilige Unterbringung in einem Kloster – bis er sich über seine künftige Bestimmung entschloßen haben würde – ich zugleich ersucht wurde. Worauf ich gleich desselben Tages gedachter Landes

13 Weihe.

Stelle geantwortet, und das Kloster *Bessenovo* meines *ritus*, zum einstweiligen Empfang des Bischofs bestimmt, auch unterweilt nach seiner Ankunft seine Leute in andere benachbarte Klöster vertheilt habe.

Hierauf erhielt ich unter 1tem 8^{ber} d[e]s J[ahres] von obbenannten *Comendirenden Generalen* die Weisung, dem Bischof bekannt zu machen, daß der Gouwerner von *Bosnien* große Geld Forderungen an ihm mache, und entweder auf die Bezahlung, oder auf seine Auslieferung dringe; und weil man sich bey diesem Gouwernnamt wegen seiner nicht *Compromitiren* wollte, so wünschte man, daß er eins oder das andere leisten sollte. Nachdem jedoch der Bischof die Forderung des *Pascha* als Grundfalsch, und zugleich erklärt hatte, wie er in eine augenscheinliche Gefahr des Lebens kommen würde wenn er nach *Bosnien* zurückkehren müßte; so gab man ihm unter 23tem 8^{ber} des J[ahres] die Weisung sich zu entfernen. Er gieng nun über *Semlin* nach *Belgrad*.

Bald hierauf kam er wider von *Belgrad* in die *Semliner Contumatz* zurück, und schreib mir, er habe zwey Briefe von dem Patriarchen aus *Constantinopel* einem, und von seiner Gönner eben daher den zweiten, – deren einfache *Copien* er mir auch beybrachte – erhalten: Sein Gönner schreibe ihm: da der gewesene *Pascha* von *Bosnien* abberufen, und ein anderer statt seiner dahin ernannt worden wäre, so solle er sich gleich in jenes Bisthum zurückbegeben. Aus diesen Briefen habe ich erst erfahren, daß er nicht der eigentliche Bischof von *Sarajevo*, sondern so genannter *Kritovojer* Bischof genannt seye, und das *Sarajevar* Bisthum Stat des eigentlichen in *Constantinopel* sich befindenden Bischofs nur *administrire*, Um dem Wunsche seines Gönners, zu folge des obbenannten Briefes zu entsprechen, wolte er erst nach *Dalmatien* gehen, um von dorten leichter durch seine eigenen Geistlichen erfahren zu können, ob er sicher in sein Bisthum zurückreisen dürfte? und so ist er hernach auch wirklich mit Pässen versehen, nach *Dalmatien* abgereist. Dies geschah in Monaty May oder Juny [1]808.

In der Zeit seines hiesigen Aufenthalts, betrachtete ich ihn als einen unglücklichen Menschen, der nur auf eine Kurze Zeit sich hier aufhalten sollte, folglich wäre es für mich unanständig gewesen, ihn über seine *Consecration*, und über den legale oder illegale *institution* in das *Sarajevajer* Bisthum zu untersuchen.

Erst im J[ahr] [1]809 erhielt ich eine unverbürgte Nachricht, daß er auf ve[r]langen des *Dalmatinischen* Volkes, von der Franzosischen Regierung, [auch meistens?] aus der Ursache, um den Einflus des Bischofs von *Monte=Negro* zu entfernen, in *Dalmatien* als Bischof von diesem *ritus* eingesetz[t] worden seyn. Späterhin wurde er durch unsere *Arme[e]comendanten* in *Dalmatien* – [mir unbewust?] aus welcher Ursache – aufgehoben, und als Kriegs gefangener nach *Essek* in *Slavonien* geschickt, von wo er wider bald entlassen nach *Dalmatien* gegangen ist.

Nach dem nun jene Länder durch die Waffen unseres Allergnädigsten Herrn das letzte mahl *occupirt* wurden, unterlies er nicht alsogleich sich mir schriftlich zu empfehlen, indem er sich als einem getreuer Unterthan des Kaysers, mich aber als seinen Vorgesetzten zu betrachten wünschte. Er wiederholte noch paarmal seinen Briefwechsel und bath mich um gewiße Belehrungen, so wohl in Rücksicht seines jungen Klerus als auch in Bezug gewißer *Canonischen* Fragen, Worauf ich ihm in Freundschaftlichen Ausdrücken antwortete, ~~unter~~ und über manches verwies ihn zur Geduld, bis der Vollständige Frieden unsere Verhältnisse neher bestimmt haben würden. Dies ist alles was ich von diesen Bischof bishero gewust und erfahren habe.

Nun *ad I^{em}* was seine *Consecration*, und die *Institution* in das *Sarajevaër* Bisthum betrifft, obwohl mann aus der Singel Abschrift, des oben angeführten, und hier in einer [Deutschen?] Übersetzung beygebogenen Patriarchalischen Briefes, und des Briefes seines Gönners keinen grundlichen Beweis dafür schöpfen könne, so habe ich doch über seine legale *Consecration* nach der ~~Gebrauch~~ gewöhnheit dieser Kirche in der Türkischen Monarchie keine Ursache zu zweifeln; erstens weil mir dies zwey Bischöfe nach einander von der dortigen gegend bestätigt haben, dann weil mir die dortige Gewohnheit so wohl des *Patriarchen*, die Weihung der Bischöfe an andere seine Untergebene zu Delegieren, als auch die Gewohnheit mancher Bischöfe bekannt ist, die das allers, oder des Gebrechens wegen, oder aber auch propter bonnum *Ecclesiae*, das Bisthum an einen andern Bischof als *administrator* zu überlaßen, von dem sie sich aus denen Proventen einem Theil [unlesbares Wort] und dann in *Constantinopel* zu leben pflegen. Endlich selbst der Umstand, das der Bischof *Benedict*, sich in eine Fremde *Diæces* eigenmächtigs einzudringen, ~~nicht getrauet~~ bey der ausgebreiteten *Auctoritet* des *Patriarchen* in den Türkischen Staaten, nicht getrauet hätte, auch daß der *Bascha* von *Bosnien* ihn wie einen wahren Bischof betrachtet, und durch die art seiner Forderung ihn für einen solchen zu halten noch mehr grund dazu gegeben hatt. Alles dies zusam[m]en genom[m]en giebt mir einen hinlänglichen Grund, an seiner legalen Weihe¹⁴ und an seiner *Canonischen* Einsetzung in das *Saraewaër* Bisthum gar nicht zu zweifeln. Er ist im *Titular* Bischof von *Critovo* oder *Kratovo*, und nur ein *administrator* des *Saraewoer* Bisthums gewesen, welches alles der Gewohnheit der dortigen Hierarchie ganz angemessen, und in der Ordnung ist.

Ganz anders aber stellt sich mir die Sache, in Bezug auf das Bisthum in *Dalmatien*, und seine dortige Bischöfliche Gewalt vor. Er kann nicht – wie Mann mir in der hoch[unlesbar] *Note* andeutet, – beweisen daß ihn der Patriarch zu Constantinopel – dem er und deßen *Synode* zu unterstehen vorgiebt – als Bischof in Dalmatien anerkennen, und als solchen mit einer *Bulle* von den *Canonischen* Gesetzen, nach der allgemeinen Gebrauch dieser Kirche, *uti conditio sine qua non*,

14 Weihe.

erforderlichen *Bulle* versehen habe. Es wäre auch in der Tat ohne ein, in späteren Zeiten gegebenes Beispiel gewesen, wenn ein *Patriarch* zu *Constantinopel*, oder auch ein anderer *Metropolitan*, einen Bischof in einen Fremden, unabhängigen, *Christlichen* Staat, mit einer *Bulle* versehen und *Canonisch* eingesetzt hätte, – auser wen das Christen Volk von dieser Kirche, ein solches, mit Vorwissen jener *Regierung* von ihm verlangt haben möchte; oder aber wenn dies der Fall wäre *quoad Partes Infidelium*. Wenn also das *Dalmatinische* Volk, mit Genehmigung der damaligen, französischen Regierung ein solches für den Bischof *Benedict* weder bey dem *Patriarchen* zu *Constantinopel*, noch bey einem andern *Metropolitan* verlangt hat, und wenn die Franzosen in ihren Staaten keinen eigenen *Metropolitan* von dieser Kirche hatten, wie dies wirklich der Fall war, so ist schon von selbst klar, daß dieser Bischof in die benannte *Dioces* *Canonisch* gar nicht eingesetzt und instituiert wurde; folglich auch daß er keine Ansprüche, und keine Würdigkeit zu dieser Oberhirtlichen Amtsposten haben könne. Eine bloße *occupation* giebt ihm gar kein Recht; und das Recht die *Potestatem ordinis* auszuüben kann ihm weder das verlangen des Volkes, noch eine was immer für eine Weltliche Macht hergeben, sondern dies ~~wurd~~ wird nur von einer Oberen Geistlichen Würde z. B. eines *Patriarchen* oder eines Erzbischofs durch die bekannte einsetzungs *Bulle* hergespendet. Hatt er nun eine solche nicht bekommen so hatt er noch keine *Dioces*. Der Grund hiezu liegt schon in dem *Canon 6. Concilii Aecum. Nicæni* der da sagt: *illud autem certum est, quia absque Metropolitanis sententia fieret Eppus, illum magna Synodus Eppum omnino non esse declarat*. Nur die Noth jener Kirche und die Annahme, und das Verlangen jenes Volkes kann eine solche eigenmächtige und widerrechtliche Einsetzung, für jene Zeiten, auf gewisse art entschuldigen; Für die Zeiten aber als er der Unterthan unseres Allernädigsten Herren geworden ist, entschuldigt ihn, die Geduld der Weltlichen *Auctoritäten*, meistens aber meine ~~Schilt~~schweigen als des Kirchlichen Vorgesetzten geführtes Stillschweigen, welches sich auf die endliche Entscheidung des Allgemeinen Friedens gründete.

Wenn man den ganzen Umfang des, von den *Canonischen* Gesetzen dieser Kirche, für die *Institution* der Bischöfe erforderlichen, und fast überall, besonders aber in den K. K. Staaten gebräuchlichen formalitäten betrachtet, so ergeben sich folgende Punkte die Mann dabey beobachtet:

1^a Jeder Bischof muß von dem *Metropolitan* in seiner Synode vorschriftmäßig Gewählt und diese Wahl, – oder in jenen *Provinzen* wo S[ein]^e *Majestät* die Wahl nicht erlauben, – müssen mehrere von den *Metropolitan* S[ein]^e *Majestät* vorgeschlagen zur ~~Confir~~Begegnung¹⁵ des Gewählten, oder zur Ernennung des vorgeschlagenen *praesentirten*. Also

2^{tens} Jeder muß vom Kayser *Confirmirt* werden. Und nach geschehener *Confirmation* des Gewählten, oder Benennung des *praesentirten* muß jeder

15 Benennung.

3^{ens} noch vor der *Consecration*, in der Kirche, f vor den *Consecrircnden Metropolitcn*, und zweyer Bischöfe, feuerlich, öffentlich, die *Confessionem Fidei*, und einiger anderer *Dogmen* dieser Kirche, dann die *Canonische Subordination* den Zeitlichen *Metropolitcn*, und die gewissenhafte Übereinstimmung zur Erhaltung der ganzen Ordnung und *Disciplin* der hießigen Kirche theils beschwören, theils bekennen, und versprechen. Dies alles muß er schrief[t]lich nach dem *Rituali* Vorlesen, unterschreiben, [unlesbares Wort] und so dem *Metropolitcn* in die Hände übergeben, Dann

4to wird er formlich *consecrirt*.

5^{ens} Muß er von dem *Metropolitcn* die *Bullam Institutionissuper potestateEp[isko]pali*, und von S[eine]r Majestät das *ConfirmationsDiplom* aus der *respectiven* Kanzley erhalten.

6^{ens} Er muß *Installirt* werden. d. h. er wird durch die *Litteras Metropolitanas*, dem Volke in seinen Neuen Bisthum angekündigt; aber noch vor diesem muß er in beysein des *Comissarii Regii*, und *Mandatarii Metropolitanæ*den vorschriefftmäßigen Eid ablegen. Dann wird er in seine *Cathedram* eingeführt, und so wird er als *Instalirt*, und als wahrer *Diacesan* Bischof angesehen.

Es verstehet sich von selbst, ꞑ daß diese letzte *Solenität*nach Umständen, wie S[ein]e Majestät mit der Eidesleistung S^{er} verfügen wollen, geändert werden könne.

Wenn man jezt dies alles auf dem Bischof *Kraljevich* anwenden wollte, so ergibt sich, daß man das 1te 2te und 4te auf ihr weiters nicht anwenden müsse. Das 3te jedoch, da er sich unter dem *Patriarchen* zu *Constantinopel* zu stehen glaubt, – vermuthlich, weil er nach diesem *Rituali* diese *Subordination* dorten beschworen hatt, – dies aber gegen die Rechte der hießigen *Hierarchie* sowohl, als auch gegen die Grundsetze der K. K. Staates ist, so müßte er unbedingt angehalten werden, diesem *Ritum* hier zuwiderholen und den Grun[d]sätzen der hiesigen *Hierarchie* sich zu fügen versprechen. Eben so auch das 5te Muß er die *Bulle* von mir erhalten, weil er bishero gar keine auf dieses Bisthum erhalten hatt. Nicht minder das *Diplom* von S[ein]e M[ajestät] wäre ihm zu erhalten nötig. Das 6te da er schon seit 7. J[ahren] Bischof ist, sich in dieser *Diæces* befindet, so wären alle die *Installations-Cerimonien* vielleicht üb[e]rfließig, den vorgeschriebenen Eid jedoch müßte er dorten wo es auf Befehl S[eine]r M[ajestät] für ihn amleichtesten wäre, unbedingt ablegen. ꞑ Diese sind nun, nach den Grundsätzen der hiesigen *Hiera* Kirche, die nöthigen Erfordernisse, nach welchen man den Bischof *Benedict Kraljevich* auf die *Diæces* in *Dalmatien*instituiren müßte.

Wollen S[ein]e Majestät diesen Bischof auch hiehin ferner hin, in jenem Bisthume in *Dalmatien* und *Bocche di Cattaro* erhalten? So ist nöthwendig daß man gleich nach den obigen Grundsätzen mit ihm verfare; Sind aber die Umstände von der Art – wie ich ohnmaßgeblich glaube – daß man nothwendig erachten müße einen andern man dorthin einzusetzen, der mehr Gelährsamkeit, als der

Bischof *Kralyevich*, und so viel Kännntniße besitzen solle als es nöthig sein wird, das guthe, aber noch zurück geblieben *Dalmatinische* Volk und Geistlichkeit nach den hierländigen Grundsetzen, Gewohnheiten, und *Interessen*, der *Monarchie*, und der *Hierarchie* zu belehren und zu führen, und der, Manche neue Anordnungen, die so wohl in Rücksicht der Kirche als des Staats ohnfehlbar erfolgen müßen, auszuführen im Stande seyn wird, – welches alles von dem Bischof *Kralyevich*, der sehr geringe Kännntniße besitzt, und nur wie es in den Türkischen *Provincsen* die Christliche Kirche regiert wird, erfahren haben mag – nicht verlangt werden kann – Dann bin ich der gehorsamsten ~~Mein~~ Wohlmeinung, daß der Bischof *Kralyevich*, wenn auch mit einer geringen *Pension* beschenkt und in die Ruhe versetzt, oder aber wenn er nach dieser aenderung hierlandes nicht verbleiben wollte, mit güthen *Viati[c]o* verse[he]n würde, und daß ein anderer ~~Mann~~ denen zuvor gemeldeten absichten entsprächender Mann, von hieraus nach *Dalmatien* zum Bischof befördert werden möchte[.]

In jedem Fall ist in *Dalmatien* ein Bischof meines *Ritus* nothwendig, nicht nur weil dies das Bedürfnis meiner *Religion* ist, sondern auch weil ohne diesen der Einfluß des Bischofs von *Monte Negro* – der bisher so wohl *Bocche di Cataro*, als auch *Dalmatien* wie seine eigene *Diæces* betrachtet, und versehen hat – und der unter dem *Solde* eines großen fremden Staates stehet, – nicht wohl anders verhindert werden kann; und zweitens weil selbst auf dem Fall, wen mann – vielleicht wegen Sparsamkeiten – *Dalmatien* und *Bocche di Cataro* dem Bischof *Miokovich* zu *Carlstadt* unterwerfen wollte, diesem Einfluße dadurch auf keine Art – so wie mir die Umstände bekannt sind, – gesteuert werden könnte – welches auch die Franzosen bewogen hat, den Bischof *Kralyevich* einzusetzen, und dann wäre auch der Bischof *Miokovics* selbst nicht im Stande bey einer solchen *Extension*, seine eigene – ohnehin große *Diæces* – mit der in *Dalmatien* gehörig zuversehen.

Zu Folge dieses glaube ich überfließich zu seyn, von denen in *Dalmatien* sich befindlichen *Individuen* dieser *Religion* wie Z. B. der *Archimandrit Zelics* ist. etwas neheres zusprächen, weil diesen eben so wie dem Bischof *Kralyevics* die nöthigen kännntniße besonders der hinsigen Gruntsätze und der Ordnung mangeln, und ich nur in dieser Voraussetzung eine gänzliche änderung mit dem Bischof *Kralyevics* für dienlich halte, wen ein hiesiges *Individuum* dahin befördert werden sollte; sonst könnte mann mit einer solchen änderung wenig oder gar nichts gewinnen.

*Ad II.*⁴⁰⁰ Es ist vollkommen wahr, und nach der Verfassung der Griechischen Kirche ganz in der *Ordnung*, was der Bischof *Kralyevich* gesagt hatt, daß die Nicht unirten Bischöfe *Bosniens*, von dem *Patriarche* und der *Synode* zu *Constantinopel* abhängen, und von daher ihre Bestättigung erhalten. In eben diesen Verhältnißen, und in derselben Unterordnung stehen auch alle übrigen nicht unirten Bischöfe in *Europa*, die in den *Provinczen* des Türkischen *Sultans*: weil sie alle zu der *Epar-*

chie des *Patriarchen* zu *Constantinopel* gehören; aber wohl bemerkt, nur in den *Provinzen* die das Reich des Türkischen *Sultans* ausmachen. Hingegen diejenigen Nicht unirten Bischöfe und Kirchen, die zu dem Türkischen Reihe nicht gehören, sondern sich in anderen, unabhängigen, oder sich von den Türken losreisenden Staaten gehören befinden, stehen auf keine weise unter der geistlichen Regierung des *Patriarchen* zu *Constantinopel*, sondern unter des Oberhierten jener unabhängigen Länder, und *Provincsen*, wo sie sich befinden. Dieser Satz ist allgemein anerkannt, und wird praktisch – allgemein beobachtet. Denn die Grun[d]setze der Griechischen *Hierarchie* erkennen keine Universal – Monarchische *Form* über alle Kirchen in der Welt, wie diejenige des Papstes ist, sondern so wie ein Staat unabhängig wird, so wird auch zugleich seine Kirche von einer fremden Geistlichen Regierung ganz unabhängig, dem geistlichen *Primate* ihres Landes untergeordnet, von/um und von ihm regiert. Die *Naturzwahr* dieser *Hierarchie*, so wie der *Occidentalischen*, bringt zwahr mit sich, daß ihre Regierung Monarchisch ist, weil eigentlich die *Potestas ordinis ex potestate Sacramentali* die in einem *Individuo* besteht, hergespendet wird; diese jedoch Monarchische *Form* ist in einem jeden Staate *concentrirt*, und immer-zumahl in Großeren Staaten – ganz *absolut*.

Die allgemeine Vereinigung aller Kirchen der nicht unirten Griechen besteht nur, in der Gleichheit der Glaubens-Form, des ritus und der Gebräuche, der Leibe der verehrung, und in der Beobachtung der Gleichformigkeit allgemein anerkannter und von *Concilien* bestimmter Grundsätze; übrigens sind sie von einander ohne allen zusammenhang. Zum Beweis dieser Sätze, kann das Beispiel des nicht unirten Bischofs von *Monte Negro* hinlänglich seyn. Dieser jezigr¹⁶ Nicht unirte Bischof von *Monte Negro*, *Petrus Petrovich*, ist auf Verlangen jenes Volkes hier bey uns in *Karlovicz* von meinem Vorfahrer *Consecrirt* und mit einer *Bulle* versehen in sein Bisthum zurückgeschickt worden. Dies Beweisen die *Acte* vom J[ahre] [1]785. und ich habe selbst, bey dieser *Consecration* noch als ein *Cerimoniarius* meines Vorfahrers *Mitcelebrirt*. Dieser Bischof *Petrovich* wird von allen nicht unirten Kirchen als *Canonis[c]h* rechtmäßig *Instituirt* anerkannt; er hängt jedoch in der Regierung seiner Kirche weder von mir, noch von dem *Patriarchen* zu *Constantinopel* ab. Wo er will kann er sich des Rathes erholen, und doch dabey bleibt die *Unitas Ecclesiae et Religionis Orthodoxia* ganz unbeschädigt. Wenn sich die Sache in einer *Provinc* so befindet, die sich von dem Türkischen Reich nur loszureisen bestrebt, was hätte man weiters für einen Grund, an einem Grundsatz zuzweifeln, in Bezug auf andere ganz allgemein anerkannte unabhängige Staaten?

Nach dieser Aufklärung wird jedem von selbst einleuchtend, daß die nicht unirten Bischöfe im König: *Hungarn*, und in allen K. K. Staaten, mit dem *Patriarchen* und der *Synode* zu *Constantinopel*, in gar keinem zusammenhänge

16 Jetzige.

stehen; und daher auch werden sie alle insgesamt, ~~von~~ von dem zeitlichen *Metropolit* in *Carlovicz*, nach der oben von mir vorsätzlich zu diesem Beweise etwas umständlicher beschriebener Ordnung *Consekrirt*, und im ganzen in der Bischöflichen Würde *Canonisch*-eingesetzt. Fast alle dermaligen nicht unirten Bischöfe in den K. K. Staaten haben von mir ihre *Institution* und *Bullen* erhalten, die einzigen zweyen zu *Arad*, und *Bukovina* ausgenommen, die schon von meinem Vorfahrer Erzbischofen und *Metropolit* *Moyses Putnik* auf ihren dermaligen Amtsposten, befördert worden sind. Dies ist der Hohen Hungarischen Hofstelle – bey der alles dieses seiner Zeit verhandelt worden, zu sehr bekannt als daß man von nöthen hätte hierüber weitere Beweise beyzubringen.

Nur noch dies glaube ich bemerken zu müssen, daß der dermalige Bischof zu *Bukovina*, m[eines] r[itus] nicht bey der hiesigen *Synode* gewählt, sondern von meinem Vorfahrer ~~Erzbischofen und Metropolit~~ mit noch einigen *Candidaten* S[ein]e^{re} *Majestät* weiland Kayser *Joseph II.* vorgestellt, und von allen diesen ernannt worden ist. Der aber in Siebenbürgen meines *ritus* Bischof ist nicht einmal von mir vorgestellt worden, ja nicht einmal den geringsten Einfluß hiebey hatt man mir – ohnerachtet meiner Vielen Bitten und Vorstellungen – zu zulaßen erachtet: sondern man hat aus der ganzen *Diöces* eine groß¹⁷ Anzahl der Griechisch nicht Unirten Priester zusammen berufen; diese Wählten einige Glider aus ihrer Mitte welche dann S[ein]e^{re} *Majestät*s zu Ernennung eines Bischofs vorgestellt wurden; ohne auf die seitdem die Christliche Religion besteht, beobachtete Gewohnheit zu achten, daß der *Metropolitan* *Fidem et Vitam Candidatorum* zu untersuchen und zu Prüfen habe. So leitete diese Sache das Landes Gubernium in *Siebenbürgen*, widder alle bisherige *Formen* widder alle Gewohnheit, aller Länder wo sich diese Kirche befindet, wider die Grundgesetze ihrer *Institutionen* – wie man aus dem oben angeführten *Canon* des *æcumenischen Concilii* ersehen kann. Ich glaube nicht daß in keinem Stande gut wäre, denen Untergebenen zu zulaßen damit sie sich einen Vorgesetzten, auf die Art wählen sollten, daß man denjenigen dabey ausschüße, der nach der Verfassung jenes Standes, als der erste Vorgesetzte zugleich Bürge der Grundsätze, und als Typus der für die Erhaltung und Sicherheit – beobachteter *Formen* anzusehen ist; wie kann man dies da bey dem geistlichen Stande, da einer Nur *recipirten Religion* gut und Vertrauen einflößend finden, überlaße ich einem weisen Ermeßen des der hohen Vorgesetzten.

Endlich kommt die letzte Frage zu beantworten: Von wem der *Metropolit*, nach seiner Ernennung die Kirchliche *Institution* erhalte? Erstlich ist hier zu bemerken, daß der hierländige *Metropolit* nicht ernannt sondern von dem *Deputirten* des *Clerus*, und der *Nation* gewählt – und diese Wahl von S[ein]e^{re} *Majestät* t**bestätigt** zu werden pflegt. Dann weil dieses Erzbisthum ursprünglich aus dem *Patriarchate* zu *Ipek* entsprungen ist – als nemlich zu Ende des 17ten Jahrhunderts

17 Größere.

der dortige *Patriarch Arsenius Csernovich* mit einem großen Theile des Volkes, herüber gekommen ist, und den Anfang dieses Erzbisthums gemacht hat, – so hatt es alle die *Patriarchalischen* Rechte beybehalten, wie sein erster Anfänger sie gehabt hat. Diesem nach braucht ein Karlovizer nicht unirter Erzbischof so wenig von einem anderen oberen Geistlichen ~~Prälaten~~ *Hierarchen* die Kirchliche *Institution* zu erhalten, als sie ein *Patriarch*, – oder wenn ich mich so ausdrücken darf – ein *Papst* zu gebrauchen hat. In dieser Kirche ist die *Patriarchalische* Würde die Oberste, mann braucht also, in Kirchlichen *Institutionen*, keinen noch oberen über sie, sich vorzustellen. Zu folge dieser Grundsätze, die Erzbischöfe von *Carloviz* werden, nach dem ältesten *ritus* der *Patriarchen* zu *Ipek* von dem *Clerus* und *Nation* nur gewählt, vom Keyser bestätigt, und dann nach abgelegtem Eide, mit denen diesem Amte gebührenden *Ornaten* angezogen, und in Erzbischofliche *Cathedram* eingeführt. Ich bin schon der 13te Erzbischof als *Successor* des *Patriarchen Arsenius Csernovics*; Ich und alle meine Vorfahrer sind im genuße dieser Rechte der Unabhängigkeit bis jezt beständig geblieben; warum aber der Name eines *Patriarchen* ausgeblieben ist, dies können nur die damaligen Zeitumstände erklären; für uns ist genug, daß diese Rechte von keiner Kirche, und von keinem Kirchlichen *Hierarchie* dieser Kirche bishero angefochten worden sind.

Damit mann jedoch nicht verleitet werde zu glauben, als wenn ich jezt erst diese Grundsetze aufzustellen mich bemühet hätte, muß ich hier bemerken, daß ich schon im J[ahre] [1]796 durch mehrere Briefe des damaligen Grafen *Balascha*, aufgefordert wie er mir vor gab, auf Befehl S[ein]er *Majestät* – aufgefordert, über die Frage: ob mann nach den Grundsätzen der Griechischen Kirche in den K. K. Staaten ein *Patriarchat* errichten könnte? eine grose Abhandlung geschrieben, und im J[ahre] [1]797. an denselben Grafen geschick[t] habe, – die auch die sicher zur Kännntnis S[eine]r *Majestät* gekommen ist – worinnen ich schon damals alle diese Grundsätze weitläufig erklärt, und auseinander gesetzt habe, mithin glaube ich überfließig zu seyn, dieselben widrum weiters zu erklären – oder solche mit umständlichen Bewiesen zubegründen zu trachten.

Mann werfe mir nicht vor, daß die Rußischen *Metropolitane* durch so viele Jahrhunderte von *Patriarchen* zu *Constan[t]i[no]pel* abhängig waren, obwohl Rußland von diesem Reiche ganz unabhängig gewesen ist. Denn erstlich war Rußland durch soviele Jahrhunderte unter dem Joche der *Tataren*, folglich konnten die dortigen Bischöfe von dem *Patriarchen* zu *Constantinopel* so wie in *Partibus Infidelium* betrachtet werden, Zweitens der *amphybolische* Sinn des *Titels Metropolit*, ist dem *Patriarchen* zu *Constantinopel* gut zu statten gekommen, damit er seine Macht dahin erstrecken könnte: Nemlich die Rußen halten diesen *Titel* noch zu Tage viel bedeutender, und erhabener als den *Titel* eines Erzbischofs, so wie er in mehreren *Provinzen Europens* mit dem *Titel Primas* vermengt wird; Hingegen in *Constantinopel* ist der *Titel Metropolit* etwas gewöhnliches, etwas

so unbedeutendes, daß fast jeder Bischof einer *Provincial* – Haupt Stadt mit diesem *Titel* selbst von *Patriarchen* benannt wird, und nur der *Titel* Erzbischof = *ArchiEp[isco]pus* hatt in *Constantinopel* die Bedeutung eines unabhängigen *Hierarchen*, eines *Authocephalus*, den auch in jenem Reiche nur der *Patriarch* allein führt. Da nur die *Patriarchen* zu *Constantinopel* die Rußischen Bischöfe und *Metropoliten* als unter sich alle gleich, und ohne einen Vorgesetz[t]en *Primas*, ohne Erzbischof betrachteten, so übten sie auch diese *Primatial* und Erzbischöflichen Rechte in diesen Reiche bis auf die Förmliche Errichtung des *Patriarchats* aus. Dazu kommt noch daß der Anfang dieser Ausübung sehr hoch im Alterthum, und vielleicht bey dem Anfang der Christlichen *Religion* in Rußland zu suchen ist, und durch einen beständigen, ununterbrochenen *Usus* sich erhielt, welchen die Rußen umso schwerer unterbrechen konnten als ihre *Metropolitane* mehrere an der Zahl, und utresich¹⁸ gleich gewesen, und nur durch Errichtung eines höheren Grades, nemlich des *Patriarchats*, untergeordnet werden konnten. Endlich, weil durch die Errichtung des *Patriarchats* in Rußland die Ruische Kirche von den *Patriarchen* zu *Constantinopel* ganz unabhängig geworden ist so ist auch dies wie noch größerer Beweis für die Unabhängigkeit der hiesigen Kirchen von allem Einflusse aus *Constantinopel*, weil diese Kirche und ihre *Hierarchie* auf einem durch so viele Jahrhunderte bestandnem und von *Constantinopel* anerkannten *Patriarchate* gegründet worden ist.

Carloviz den 3ten Augu[st] [1]815.

Stephan von Stratimirovich
Erzbischof und Metropolit

Превод гласи:

Нота

У Далмацији је под француском влашћу за епископа несједињених Грка¹⁹ постављен Венедикт *Краљевић*. Дотични наводи да је претходно био епископ у *Сарајеву* у Босни, и да је уз дозволу патријарха у Константинопољу 1806. године примио епископско посвећење од *митрополита Калиника* уз асистенцију епископа у *Ерзеку* и *Зворнику*. Он даље наводи како је подређен патријарху и синоду у Константинопољу, али не пружа доказе да га ови признају за епископа у *Далмацији*.

Зарад постизања потпуне извесности о регуларности његове институције и регулисања његових црквених прилика, ова Централна органи-

18 Unter sich.

19 У наставку је коришћен термин ‚православни‘.

зациона дворска *комисија* усуђује се да упути молбу хваљеној Краљевској угарској дворској канцеларији

1. Да господина карловачког *митрополита Стратимировића* замоли за информације, шта му је познато о консекрацији овог епископа *Краљевића* и његовој канонској институцији за епископа далматинског и бококоторског, и да ли дотичног сматра дијецезалним епископом институисаним према законима оријенталне цркве који има право и достојанство за ову своју натпастирску службу.

2. Пошто се из изјаве епископа *Краљевића* закључује да православни епископи у Босни зависе од патријархâ и синодâ у Константинопољу, и оданде добијају потврду: хваљена Краљевска угарска дворска канцеларија моли се да најљубазније изволи обзнанити да ли су православни епископи у Краљевини Угарској такође везани за патријарха и синод у Константинопољу, да ли епископи потврду добијају од *митрополита* у Карловцима или од кога, и од кога *митрополит* након проглашења прима црквену институцију. Беч, 22. маја 1815.

Пр[окоп] гр[оф] Лазански м. п.

Одговор

На питања достављена од стране високохваљене *Централне организационе дворске комисије* посредством високохваљене *Угарске дворске канцеларије*, која се тичу црквене *институције* епископа *Венедикта Краљевића* у Далмацији и Боки которској.

О епископу Краљевићу нисам знао ништа, када сам 1807. године, 5. септембра од стране овдашње генералкоманде у Петроварадину и 8. тог месеца од тадашњег командујућег генерала б[арона] Симбшена ненадано обавештен како је извесни православни епископ Венедикт Краљевић из Сарајева у Босни уз своју свиту и иметак дошао овамо, и уједно сам био замољен за његов приврмени смештај у неком манастиру – док се не буде одлучио за своје будуће одредиште. На шта сам ја већ истога дана одговорио поменутој Земаљској канцеларији, и одредио манастир Бешеново мога обреда за приврмени пријем епископа, такође у међувремену по његовом доласку распоредио његове људе у друге суседне манастире.

Потом сам 1. октобра те године од горепоменутог командујућег генерала примио наредбу да епископа обавестим како босански гувернер од њега тражи велике своте новца и инсистира или на плаћању или на његовом изручењу; и зато што због њега не желе да се компромитују код ове гувернерске службе, траже да он учини једно или друго. Након што је, међутим, епископ пашин захтев прогласио потпуно погрешним, и уједно како би он одмах доспео у животну опасност ако би морао да се врати у Бо-

сну; тако је 23. октобра те године добио наредбу да се удаљи. Преко Земуна је отишао за Београд.

Убрзо потом вратио се из *Београда* у *земунски контумац* и писао ми да је добио два писма, једно од патријарха из Константинопоља, друго од свог добротвора – чије једноставне *копије*²⁰ ми је и донео: Његов добротвор му је написао: пошто је пређашњи *босански паша* свргнут, а уместо њега тамо проглашен неки други, нека се одмах упути назад у ону епископију. Тек из тих писама сам сазнао да он није прави *сарајевски* епископ, већ такозвани *кратовски* епископ, и да само *администрира сарајевску* епископију уместо правог епископа који се налази у *Константинопољу*. Да би услишио жељу свог добротвора, изражену у горенаведеном писму, хтео је да иде прво у *Далмацију*, како би оданде преко својих духовника могао лакше да сазна сме ли се безбедно вратити у своју епископију и тако је, након тога, опскрбљен пасошима заиста и отпутовао у *Далмацију*. То се догодило у месецу мају или јуну 1808.

У време његовог овдашњег боравка, посматрао сам га као несрећног човека који ће се само накратко обрети овде, према томе, за мене би било непристојно да сам га испитивао о његовој *консекрацији* и о легалној или илегалној *институцији* у сарајевску епископију.

Тек сам 1809. године примио непоуздану вест, да је на захтев *далматинског* народа постављен у *Далмацију* као епископ овог реда²¹ од стране француске владе, [такође углавном?] из разлога, како би се отклонио утицај епископа Црне Горе. Касније је од стране наших *команданата* војске у *Далмацији* – [мени непознато?] из ког разлога – ухапшен, и као ратни заробљеник послат у *Осијек* у *Славонији*, одакле је ускоро отпуштен отишао у *Далмацију*.

Након што је оружје нашег премилостивог господара последњи пут *окупирало* те земље, он није чекао ни часа да ми се писмено препоручи, желећи да се представи као царев верни поданик, који мене види као свог претпостављеног. Још неколико пута је поновио своју преписку и замолио ме за одређене поуке, како у односу на његов млади клер тако и у вези са одређеним *канонским* питањима, на шта сам му пријатељски одговорио и у појединим стварима му саветовао стрпљење док потпуни мир не буде јасније одредио наше прилике. То је све што сам о овом епископу досад знао и сазнао.

Елем, као *прво*, што се тиче његове *консекрације* и *институције* у *сарајевској* епископији, премда се из преписа синђелије, горенаведенога, и

20 Синтагма „једноставна копија“ (нем. „einfache Kopie“) подразумева да је реч о невереној копији (уп. „beglaubigte Kopie“).

21 Мисли на православце.

патријарашког писма ту приложеног у преводу на [немачки?], и писма његовог добротвора, не може извући темељан доказ за то, ја ипак немам разлога да сумњам у његову легалну *консекрацију* по обичају ове цркве у Турској монархији; прво јер су ми то један за другим потврдила два епископа из тог краја, онда пошто ми је познат тамошњи обичај како *патријарха*, да за посвећивање епископа делегира своје друге потчињене, тако и навика појединих епископа, који све то, да ли због крхкости, да ли пак *propter bonum Ecclesiae*, препуштају епископију неком другом епископу као *администратору*, од чијих провенти један део [неч. реч²²] себи, а онда обичавају да живе у *Константинопољу*. Најзад, чак и околност да се епископ *Венедикт* није усудио да својевољно продре у туђу дијецезу уз распрострањени *ауторитет патријарха* у турским државама, и да га *босански паша* посматра као право епископа, и по начину његовог захтева пружа још више разлога да се он тако посматра. Све то заједно даје ми довољан разлог да нимало не посумњам у његово легално посвећење нити *канонско* устоличење у *сарајевској* епископији. Он је по *титули* епископ *Кртова* или *Кратова*, и био је само *администратор сарајевске* епископије, што је све према обичају тамошње јерархије сасвим примерено и у реду.

Ствар ми, међутим, делује сасвим друкчије у вези с епископијом у *Далмацији*, и његовом тамошњом епископском влашћу. Он не може – како ми се наговештава у пре[неч. реч] *ноти* – да докаже да га је константинопољски патријарх – којем је он и чијем синоду тврди да је подређен – признао за *далматинског* епископа и као таквом му доделио *сингелију*, која је по *канонским* законима, према општем обичају ове цркве, *uti conditio sine qua pop*, нужна. То би, збиља, у каснијим временима и био преседан, да је један *патријарх* у *Константинопољу*, или неки други *митрополит* једном епископу доделио *сингелију* и *канонски* га устоличио, у туђој, независној, *хришћанској* држави, осим ако је хришћански живаљ те цркве, уз претходну сагласност те владе од њега тако нешто захтевао; или пак у случају *quoad Partes Infidelium*.²³ Ако, дакле, *далматински* народ, уз одобрење тамошње, француске владе за епископа *Венедикта* није захтевао тако нешто ни код *константинопољског патријарха* нити код неког другог *митрополита*, и ако Французи у својим државама нису имали сопственог *митрополита* ове цркве, као што је то заиста и био случај, онда је већ само по себи јасно да овај епископ уопште није *канонски* постављен и институисан у поменутој *дијецези*; те да, према томе, не може имати права ни достојанство за ову *натпастирску* службу. Пука *окупација* не даје му никакво право; а право на

22 Извесно да је требало да пише узимају, присвајају себи.

23 Када се ради о неверничким (муслиманским) државама.

извршавање *Potestatem ordinis* не може му пружити ни захтев народа нити ма каква световна моћ, већ то даје само више духовно достојанство, нпр. *pamputarx* или архиепископ, путем познате сингелије. Уколико је није добио, онда још нема дијецезу. Разлог за то налази се већ у канону *Canon 6. Concilii Aecum. Nicaeni I* који каже: *illud autem certum est, qui absq[ue] Metropolitanis sententia fieret Eppus, illum magna Synodus Eppum omnino non esse declarat.*²⁴ Само нужда оне цркве и претпоставка, и захтев оног народа може за та времена, на извештан начин, оправдати такво својевољно и противправно устоличење; за она времена, међутим, када је постао поданик нашег премилостивог господара, оправдава га стрпљење световних *ауторитета*, али углавном моја дискреција као црквеног претпостављеног, која се темељила на коначној одлуци општег мира.

Уколико се посматра читав опсег формалности које канонски закон ове цркве подразумева за институцију епископа, и које су скоро свуда, а нарочито у царско-краљевским државама, уобичајене, онда се при томе уочавају следеће тачке:

1. Сваки епископ мора [бити] прописно изабран од стране *митрополита* у његовом синоду, а тај избор – или, у оним *провинцијама* где Његово *височанство* не дозвољава избор – више митрополита мора Његовом *височанству* предложен за конфир именовање изабраног или за проглашење предложеног презентованог.²⁵ Дакле

2. Свако мора бити конфирмисан од стране цара. А након обављене конфирмације изабраног, или именовања презентованог свако мора

3. још пре консекрације, у цркви, пред консекрирајућим митрополитом²⁶ и два епископа, свечано, јавно, делом да се закуне, делом исповеди, и обећа: Confessionem Fidei и неколико других догми ове цркве, онда канонску субординацију тренутном митрополиту, и савесну сагласност, ради очувања читавог поретка и дисциплине овдашње цркве. Све то мора написмено након ритуала (наглас) да прочита, потпише, [неч. реч] и тако преда митрополиту у руке, онда

4. се формално консекрира.

24 „...да ако неко постане епископ без дозволе митрополита, велики Сабор одређује да такав не може остати епископ“.

25 Овај део концепта је конфузно написан, али је суштина била у томе да је Стратимировић истакао да се епископи у Карловачкој митрополији бирају синодално, док у другим областима које су ван Карловачке митрополије, а то су биле Буковина и Ердељ, владар, често уз локални сабор, бира епископа, којег посвећује карловачки митрополит.

26 У оригиналном тексту стоји члан „den“, који означава датив множине. Да је овде у питању грешка потврђује чињеница да је у Хабзбуршкој монархији до 1864. постојао само један – карловачки архиепископ и митрополит (у овом случају Стефан Стратимировић).

5. Од *митрополита* мора да прими *Bullam Institutionis super potestate Ep[isko]pali*, а од Његовог *височанства* *конфирмациону диплому* од надлежне канцеларије.

6. Мора бити *инсталиран*, то јест путем *Litteras Metropolitanas* најављен народу у његовој новој епископији; али још пре тога у присуству *Comissarii Regii*, и *Mandatarii Metropolitanæ* мора да положи прописану заклетву. Онда се уводи у своју *кatedру*, и тако се сматра *инсталираним* и правим дијецезалним епископом.

Подразумева се да ова последња *свечаност* може бити промењена спрам околности како Његово *височанство* жели да поступа с полагањем заклетве.

Ако би се сада све то применило на епископа *Краљевића*, онда произлази да се прво, друго и четврто не морају примењивати до даљег. Треће, међутим, пошто сматра да је подређен *патријарху* у *Константинопољу* – вероватно, јер се према овом *ритуалу* тамо заклео на ову *субординацију* – а то је како против права овдашње *јерархије* тако и против принципа царско-краљевске државе, морао би по сваку цену бити заустављен да противречи овом овде *уређењу* и да обећа да ће се повинovati принципима овдашње *јерархије*. Исто тако и пето, мора од мене да прими *сингелију*, јер досад није примио ниједну за ову епископију. Ништа мање не би му било нужно да прими [конфирмациону] *диплому* од Његовог *височанства*. Шесто, пошто је ~~епископ~~ се већ седам година налази у овој *дијецези*, можда би све *церемоније инсталирања* биле излишне, али би прописану заклетву, тамо где би по наредби Његовог *височанства* за њега [епископа] било најлакше, неизоставно морао да положи. Ово су, према принципима овдашње цркве, нужни услови према којима би епископ *Венедикт Краљевић* морао бити *постављен у дијецезу у Далмацији*.

Уколико Његово *височанство* и даље жели да задржи овог епископа у оној епископији у *Далмацији* и *Боки которској*, онда је неопходно да се с њиме одмах поступи према горепомнутим принципима; уколико су пак околности такве природе – као што скромно верујем – да се неопходно мора размотрити да се тамо устолочи неко други, ко поседује више учености од епископа *Краљевића*, и онолико знања колико буде нужно, да подучи и да води добар, али још заостао *далматински* народ и свештенство према овдашњим принципима, обичајима и *интересима* *Монархије* и *јерархије*, и ко ће бити у стању да извршава неке нове налоге, који извесно морају уследити како у односу према цркви тако и према држави – што се све од епископа *Краљевића*, који поседује веома скромно знање, и који је само могао искусити како се у турским провинцијама влада хришћанском црквом – не може захтевати – онда сам ја препонизног добронамерног мишљења да

епископ *Краљевић*, било награђен скромном пензијом и пензионисан, или пак ако након ове измене не жели да остане овде, буде опскрбљен ваљаном *отпремником*,²⁷ а да неко други, ко одговара претходно изнетим намерама, одавде буде послат за епископа у Далмацију.

У сваком случају, у *Далмацији* је неопходан епископ мог *обрета*, не само јер је то потреба моје *религије*, већ и зато што без њега утицај епископа *Црне Горе* – који је досад како *Боку которску* тако и *Далмацију* посматрао и опслуживао као своју личну *дијецезу* – и који ради за велику страну државу – друкчије не може бити спречен; а као друго, јер чак у случају да се – можда због штедљивости – *Далмација* и *Бока которска* подреде епископу *Миоковићу* у *Карлштату*, том утицају тиме ни на који начин – колико су ми околности познате – не би могло да се стане на пут – што је и нагнало Французе да устоличе епископа *Краљевића*, а онда јер ни сам епископ *Миоковић* не би био у стању да уз такво проширење прописно опслужује сопствену – ионако велику *дијецезу* – са оном у *Далмацији*.

Према томе, верујем да је сувишно поближе говорити о оним *индивидуама* ове *религије* које се налазе у *Далмацији*, као што је на пример *архимандрит Зелић*, пошто њему, исто као и епископу *Краљевићу*, мањка нужно знање, нарочито овдашњих принципа и поретка, а ја потпуно замену с епископом *Краљевићем* сматрам корисном само под претпоставком да тамо буде послата једна овдашња *индивидуа*; иначе се таквом заменом може постићи мало или ништа.

Као друго, потпуно је тачно, и према уставу грчке цркве сасвим у реду, оно што је казао епископ *Краљевић*, да православни епископи *Босне* зависе од *патријарха* и *синода* у *Константинопољу*, и оданде примају потврду. Управо у таквим приликама, и у истој подређености стоје и сви остали православни епископи у *Европи*, у *провинцијама турског султана*: пошто сви они припадају *епархијама патријарха* у *Константинопољу*; али, треба истаћи, само у *провинцијама* које чине царство турског султана. Насупрот томе, они православни епископи и цркве који не припадају турском царству, већ се налазе у другим, независним, или у оним државама које су у процесу отцепљења од Турака, ни на који начин не стоје под духовном влашћу *патријарха* у *Константинопољу*, већ под врховним пастиром оних независних земаља и *провинција* где се налазе. Ово правило је општеприхваћено и у пракси се посматра уопштено. Јер принципи грчке *јерархије* не препознају универзално-монархистичку *форму* над свим црквама на свету, као што је

27 У оригиналу *viatico* (lat. *viaticum*) – у старом Риму укупност ствари (храна, одећа, новац) које је неко носио са собом на пут. У дословном значењу термин се задржао до данас и означава неку врсту путних трошкова које држава плаћа нпр. судијама или амбасадорима.

папина, већ како нека држава постане независна, тако уједно и њена црква постаје потпуно независна од туђе духовне власти, подређена духовном *примату* своје земље, који њоме влада. *Природа* ове *јерархије*, попут *окциденталне*, са собом, додуше, носи то да је њена власт монархистичка, јер се заправо остварује *Potestas ordinis ex potestate Sacramentali* који постоји у једној *индивидуи*; међутим, ова монархистичка *форма* је *концентрисана* у свакој држави и увек, поготово у већим државама, потпуно *ансолутна*.

Опште уједињење свих православних цркава постоји само у *истоветности облика вере, обреда* и обичаја, и у *поимању униформности* опште-прихваћених принципа одређених од стране *сабора*; сем тога, оне међусобно не стоје ни у каквој вези. Као доказ ових реченица довољан ће бити пример православног епископа *Црне Горе*. Овај садашњи православни епископ *Црне Горе Петар Петровић* је на захтев оног народа *консекриран* овде код нас у *Карловцима* од стране мог претходника и послат назад у своју епископију са *сингелијом*. Ово доказују *акти* из 1785. године и ја сам лично учествовао приликом ове *консекрације* још као *церемонијал-мајстор* мога претходника.²⁸ Тај епископ *Петровић* је од стране свих православних цркава признат као *канонски правно институисан*; он, међутим, у власти своје цркве не зависи ни од мене нити од *патријарха* у *Константинопољу*; где жели, може добити савет, па ипак при томе *Unitas Ecclesiae et Religionis Orthodoxia* остаје потпуно нетакнута. Ако ствар тако стоји у једној *провинцији*, која само стреми да се отцепи од Турског царства, какав би додатни разлог постојао да се сумња у један принцип, у односу на друге, потпуно признате независне државе?

Након овог разјашњења свакоме је само од себе јасно да православни епископи у Краљевини Угарској и у свим царско-краљевским државама не стоје ни у каквој вези са *патријархом* и *синодом* у *Константинопољу*; и отуда се сви они *консекрирају* од стране тренутног *митрополита* у *Карловцима* према процедури коју сам горе, као доказ томе, свесно нешто исцрпније описао, и уопште, у епископском достојанству *канонски* се устоличавају. Готово сви садашњи православни епископи у царско-краљевским државама примили су од мене своје *институције* и *сингелије*, изузев двојице у *Араду* и *Буковини*,²⁹ који су још од стране мог претходника архиепископа и *митрополита* *Мојсија Путника* били послати на своју службу. Ово је високој Угарској

28 Стратимировић овде погрешно датује посвећење Петра I Петровића Његоша у 1785. Оно је изведено 24. октобра 1784. у Саборној цркви у Сремским Карловцима. Више о томе: Н. Нинковић, *Хиротонија Петра I Петровића Његоша у Сремским Карловцима*, Осам векова Српске православне цркве у Црној Гори: Од Зетске епископије до Митрополије црногорско-приморске, Ниш, 2021, 203–214.

29 У то време арадски епископ је био Павле Авакумовић (1786–1815), а буковински Данило Влаховић (1789–1822).

дворској канцеларији – код које је све ово у своје време испреговарано, и више него познато да би било нужно о томе прилагати додатне доказе.

Сматрам да само још ово морам напоменути, да садашњи епископ у *Буковини*, мога обреда, није изабран на овдашњем *синоду*, већ је од стране мог претходника архиепископа и митрополита уз још неколико *кандидата* представљен Његовом височанству ономад Цару *Јосифу II*, и проглашен од стране свих њих. Међутим, оног епископа мога *обрета* у Трансилванији чак нисам ни представио, штавише, при томе нису сматрали за сходно да ми дозволе ни најмањи утицај – упркос мојим многим молбама и инсистирању: већ је из целе *дијецезе* сазван већи број православних свештеника; ови су изабрали неколико чланова из својих редова који су онда били представљени Његовом *височанству* за проглашење епископа: а да се притом није пазило на обичај који постоји откако је хришћанске религије, да *митрополит* треба да испита и провери *Fidem et Vitam Candidatorum*.³⁰ Тако је Земаљска управа у *Трансилванији* водила ову ствар, противно свим досадашњим *формама*, противно свим обичајима, свих земаља где се ова црква налази, противно принципима њених *институција* – како се може закључити из горенаведеног *канона* Васељенског *сабора*. Верујем да ни у једном положају не би било добро дозволити подређенима да себи бирају претпостављеног на начин да се при томе искључи онај који се према схватању оног положаја, као први претпостављени, истовремено посматра као јемац принципа и узор за очување и сигурност постојећих форми; како се ово код духовног сталеза једне само *реципиране религије* може сматрати добрим и уливати поверење, препуштам мудрој процени високих претпостављених.

Најзад долазимо до одговора на последње питање: *Од кога митрополит након његовог проглашења прима црквену институцију?* Ту прво треба приметити да се овдашњи *митрополит* не проглашава, већ је обичај да се бира од стране *изасланика* клера, и *Нације* – а овај избор потврђује Његово *височанство*. Онда, пошто је ова архиепископија изворно проистекла из *Пећке патријаршије* – када је, наиме, крајем 17. века тамошњи *патријарх Арсеније Чарнојевић* с великим делом народа дошао овамо и означио почетак ове архиепископије – задржала је сва *патријарашка* права која је имао и њен први зачетник. Према овоме, један *карловачки* православни архиепископ исто тако не мора примити црквену *институцију* од стране једног другог врховног духовног *јерарха* колико један *патријарх*, или, ако смем тако да се изразим, то треба папа. У овој цркви *патријарашко* достојанство је највише, те, према томе, у црквеним *институцијама* није потребно да се замишља неко још више од њега. Према овим принципима, *карловачки* архиепископи се, према најстаријем *обичају патријарха у Пећи* од стране *клера* и *нације*

30 Ердељски епископ је у то време био Василије Мора (1811–1845).

само бирају, од цара потврђују, а онда, по положеној заклетви, одевени у *орнате* који доликују овој служби и уведени у архиепископску *катедру*. Ја сам већ 13. архиепископ као *сукцесор патријарха Арсенија Чарнојевића*. Ја и сви моји претходници смо, као уживаоци права на независност, досад остали постојани, зашто је пак име једног *патријарха* изостало, то могу да објасне само тадашње околности; за нас је довољно да ова права ни од које цркве и ни од које црквене *јерархије* ове цркве досада нису била оспоравана.

Како се пак не би стекао погрешан утисак да сам се тек сада латио да формулишем ове принципе, морам овде да напоменем да сам већ 1796. године путем неколико писама тадашњег грофа *Балаше*, како ми је навео, по наредби Његовог *височанства* – замољен да о питању: Да ли се према принципима православне цркве у царско-краљевским државама може основати *патријаршија*? написао обимну расправу, а 1797. године је послао том грофу, – која [расправа] је сигурно дошла и до Његовог *височанства* – у којој сам још тада исцрпно објаснио и анализирао све те принципе, стога сматрам да је излишно да исте опет даље објашњавам – или да настојим да их образлажем опширним доказима.³¹

Нек ми се не замери да су руски *митрополити* толико векова били зависни од *патријарха* у *Константинопољу*, премда је Русија била потпуно независна од овог царства. Јер, као прво, Русија је толико векова била под јармом *Татара*, према томе, *патријарх* у *Константинопољу* могао је да посматра тамошње епископе као у *Partibus Infidelium*, друго, *амфиболички* смисао *титуле митрополита* је *патријарху* у *Константинопољу* био од користи да тамо прошири своју моћ: наиме, Руси ову *титулу* и данас сматрају много значајнијом и узвишенијом него *титулу архиепископа*, као што се она у многим *провинцијама Европе* меша с *титулом примас*; насупротив томе, у *Константинопољу* је *титула митрополит* нешто уобичајено, нешто толико безначајно, да скоро сваки епископ једног *провинцијалног* главног града бива назван овом *титулом* чак и од стране *патријарха*, и само *титула архиепископа* – *archiepiscopus* у *Константинопољу* има значење независног, аутокефалног *јерарха*, коју и у оном царству носи једино сам *патријарх*. Пошто су једино *патријарси* у *Константинопољу* посматрали руске епископе

31 Писма која помиње нису сачувана у Архиву. И раније је било тврдњи да је власт карловачког архиепископа једнака патријаршијској. Тако су 13. јуна 1790. у Бечу митрополит Мојсије Путник и барон Петар Филип Херберт фон Ратхкеал (до 1788. хабзбуршки амбасадор у Цариграду), водили разговор током којег је барон истакао да је често Грцима у Цариграду говорио да „...римски император има под својом влашћу митрополита под којим се налази до 4 милиона душа и који њима управља патријаршијском влашћу и влада као (да је) на престоу Пећке патријаршије, али будући да је код нас непозната реч патријарх, он се назива (титулише, зове) архиепископом“. S. Gavrilović, N. Petrović, *Temišvarski sabor 1790*, Novi Sad–Sremski Karlovci, 1972, 103.

и *митрополите* као међу собом једнаке и без претпостављеног *примаса*, без архиепископа, тако су и практиковали ова *приматијална* и архиепископска права у том царству изузев формалног оснивања *патријаршије*. При томе, почетак те праксе сеже дубоко у старине, и можда до почетака хришћанске *религије* у Русији, а одржала се захваљујући постојаном, непрекидном узусу, који су Руси утолико теже могли да прекину јер су њихови *митрополити* били бројнији и јединствени међу собом, и могли су бити подређени само утврђивањем једног вишег ранга, наиме, *патријаршије*. Коначно, пошто је оснивањем *патријаршије* у Русији Руска црква постала потпуно независна од *патријарха* у *Константинопољу*, тако је и то још већи доказ за независност овдашњих цркава од свеколиког утицаја из *Константинопоља*, јер су ова црква и њена *јерархија* засноване на *патријаршији* која постоји толико векова и која је призната од стране *Константинопоља*.

Карловци, 3. августа 1815.

Стефан Стратимировић

Архиепископ и митрополит

РЕФЕРЕНЦЕ

Необјављени извори

Архив Српске академије наука и уметности у Сремским Карловцима (АСАНУК)

1. Митрополитско-патријаршијска архива (МПА), Фонд „А“ („А“), Синод

Објављени извори

1. S. Gavrilović, N. Petrović, *Temišvarski sabor 1790*, Novi Sad–Sremski Karlovci, 1972.
2. Г. Витковић, *Споменици из будимског и пештанског архива*, I, Београд, 1873.

Литература

1. G. Vasin, N. Ninković, I. Radulović, *The Greeks under the Jurisdiction of the Archbishop of Karlovci in the Eighteenth Century*, *The Historical Review/La Revue Historique* XVII (2021), 161–180.
2. V. E. Vick, *The Congress of Vienna, Power and Politics after Napoleon*, Cambridge–London, 2014.
3. М. Грбић, *Карловачко владичанство. Прилог к историји Српске православне цркве, трећа књига*, Карловац, 1893.
4. Н. Милаш, *Православна Далмација. Историјски преглед*, Нови Сад, 1901.
5. Н. Нинковић, *Митрополит Павле Ненадовић*, Нови Сад, 2017.
6. Isti, *Jurisdikcija Karlovačke mitropolije na području Kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije do 1815. godine (sa osvrtom na Rijeku i Trst)*, *Pravoslavlje u Rijeci i na sjevernom Jadranu u ranom novom vijeku*, Rijeka–Zagreb, 2020, 101–121.

7. Исти, *Питање аутокефалности Карловачке митрополије током 18. века*, Осам векова аутокефалије Српске православне цркве, I, Београд, 2020, 203–214.
8. Исти, *Хиротонија Петра I Петровића Његоша у Сремским Карловцима*, Осам векова Српске православне цркве у Црној Гори: Од Зетске епископије до Митрополије црногорско-приморске, Ниш, 2021, 203–214.
9. Ј. Радонић, *Прилози за историју Срба у Угарској у XVI, XVII и XVIII веку*, Нови Сад, 1909.
10. Н. Радосављевић, *Краљевић Венедикт*, Српски биографски речник, 5, Нови Сад, 2011, 326–328.
11. Исти, *Венедикт Краљевић, прилози за биографију*, Црквене студије 11 (2014), 357–385.
12. D. Roksandić, *Vojna Hrvatska: La Croatie militaire. Krajiško društvo u Francuskom Carstvu (1809–1813), II. knjiga*, Zagreb, 1988.

STEFAN STRATIMIROVIĆ'S OPINION ON VENEDIKT KRALJEVIĆ AND THE ORTHODOX CHURCH

Summary:

Answering the questions sent to him from Vienna regarding of Venedikt Kraljević and the Orthodox Church in Dalmatia, Stefan Stratimirović, Archbishop of Karlovci, explained not only the position of the Orthodox in this area, but also in the other parts of the Habsburg Monarchy, stressing that he, as the successor of the Patriarchs of Peć, has the same patriarchal authority in the Monarchy as the first Hierarchs of Constantinople had in the Ottoman Empire. In the document shown above, it is noticeable that Stratimirović was not only trying to preserve the Orthodox Church, but also to expand his spiritual influence in Dalmatia, for which he believes that it must get a new bishop, who would take the oath of allegiance to the emperor, and give him the Orthodox confession faith. There is no doubt that Stratimirović thought that someone close to him should take that place, because he considered that the two most influential, Venedikt Kraljević and Gerasim Zelić, as the persons without sufficient education to understand the important political relations in the Monarchy, especially with its neighbors, which was expected from episcopate. Although the Court did not meet him in this proposal, the prepared documents reveal much more than the relations in Dalmatia, they show Stratimirović's understanding of autocephaly, the boundaries of church jurisdictions and relations between Orthodox churches, which Archbishop of Karlovci did not often write about.